

“DE HEILIGE LIDWINA VAN SCHIEDAM” (1953-2025)

Ad Marchand / Franciscus Vlietland Schiedam

Siebe Thissen / Feiten & Gedachten / Rotterdam 2025

INHOUD

1. Beschrijving object	p. 3
2. Herkomst en geschiedenis	p. 12
3. Een nieuw thuis voor een weesbeeld	p. 21
4. Schade- en restauratierapport	p. 23

1. BESCHRIJVING OBJECT

Dit beelddocument betreft een beschrijving en de herkomst van het beeld *De heilige Lidwina van Schiedam* (1953), op 24 september 2025 geplaatst in de tuin van het Franciscus Vlietland te Schiedam. Het verslag is opgesteld door historicus en kunstadviseur Siebe Thissen (Feiten & Gedachten) in opdracht van Nicole Hildegard Fijten-Van der Spoel, Ernst van Velzen en de stichting BLUR, initiatiefnemers van de verwerving, restauratie en herplaatsing van *Lidwina* in Schiedam.

Restauratie van Lidwina bij restaurator Ahrend van Ipenburg

Kunstwerk: *De Heilige Lidwina van Schiedam*, een kalkzandstenen beeld met bijbehorende sokkel (ca. drie meter), oorspronkelijk vervaardigd voor de Lidwinakerk in Tilburg

Sokkel: De oude sokkel werd in 1992 vernietigd. De huidige sokkel dateert uit dat jaar. Opschrift: *Parochie Lidwina 1952-1992*. In de nieuwe sokkel werd het 40-jarige jubileum van de Tilburgse Lidwina-parochie herdacht. Het beeld werd daarbij verplaatst van de pastorietaan naar de voorzijde annex entree van de Lidwinakerk

Maker: Adrianus Martinus Henricus Marchand (Tilburg, 1931)

Locatie: Eerst geplaatst in de pastorietaan bij de Sint-Lidwinakerk te Tilburg (1952-2005) en in 1992 aan de meer prominente voorzijde van de kerk, Generaal Kockstraat in de wijk Oerle

Jaartal: Oplevering 22 november 1953, verplaatsing met een nieuwe sokkel in 1992 en verwijdering in 2005 bij de sloop van de kerk. Herplaatsing in Schiedam op 24 september 2025

Opdrachtgever: Een eigen initiatief van de 22-jarige parochiaan Ad Marchand, aangeboden aan de op 2 september 1952 ingewijde Lidwinakerk, gebouwd door architect Kees de Bever in de Transvaalbuurt Oerle in Tilburg

Object: Een menshoge plastiek van cement en kalksteen, voorzien van een sokkel waarop de naam van de parochie in Tilburg is gegraveerd. In tegenstelling tot een sculptuur is hier gewerkt met een beweeglijke plastische massa (een mengsel van cement en gemalen kalksteen), gegoten en gemodelleerd naar het beeld van Lidwina. Het restauratierapport vermeldt ook hak- en beitelsporen

Idee: Mogelijk werd het Lidwinabeeld van de St. Lidwinakerk in Den Haag uit 1952 als voorbeeld genomen – dit beeld werd kort voor de Tilburgse plastiek opgeleverd. Ook hier drukt de linkerarm een kruisbeeld stevig tegen de borst en hangen de schaatsen aan veters in de rechterhand.

Lidwina (1952), St. Lidwinakerk Den Haag

Betekenis:	Het werk getuigt van katholieke devotie en laat een mager, getergd en uitgeteerd lichaam zien dat, ondanks het tekort aan dynamiek, een essentieel aspect van Lidwina toont: in het lijden wordt verlossing in God gevonden.
Ensemble:	Het beeld maakt geen deel meer uit van de historische context waarbinnen het werd gemaakt, namelijk de verbeelding van Lidwina voor de Lidwinakerk in Tilburg. Een nieuwe context is gevonden in Schiedam, de plaats waar Lidwina woonde en stadsheilige werd, én in herplaatsing in de ziekenhuistuin: Lidwina als patrones van zieken en gewonden
Zeldzaamheid:	Nederland beschikt slechts over een klein aantal beelden en plastieken van Lidwina. Herplaatsing van dit Lidwinabeeld geeft richting aan het verlangen om de stadsheilige een belangrijke rol te geven in stadspromotie van de 750-jarige stad Schiedam. Schiedam heeft meer beelden van Lidwina. Zo prijkt sinds 1998 een bronzen sculptuur van Lidwina op het Oude Kerkhof nabij de Grote Kerk, gemaakt door Judith Pfaeltzer. In het Franciscus Vlietland werd enige jaren geleden een kleine bronzen sculptuur van Lidwina geplaatst. Het beeld is gemaakt door Hank Beelenkamp

Judith Pfaeltzer, Lidwina (1998), Oude Kerkhof Schiedam

Historisch:	<i>De heilige Lidwina van Schiedam</i> is waarschijnlijk het enige beeld dat Ad Marchand maakte. Er zijn geen andere beelden van zijn hand bekend
Artistiek:	Artistiek gezien maakt het werk geen bijzondere indruk, maar dit was ook niet het eerste motief bij het maken van het beeld: het beeld moest immers zeer toegankelijk zijn en fungeren als spiritueel logo van de nieuwe Lidwinakerk in Tilburg. Bovendien betrof het hier een unieke bijdrage van een parochiaan aan zijn gebedshuis
Context:	Het beeld werd gemaakt in de katholieke context van heiligenverering en heiligenbeelden in Nederland in het algemeen en Tilburg in het bijzonder: 91% van de inwoners was katholiek (van de grotere steden had alleen Helmond meer katholieken)
Beleving:	De belevingswaarde van het beeld was destijds groot. Lidwina gold als de beschermvrouw van de 23 ^{ste} parochie in Tilburg. Tijdens de inwijding werd gelovigen gevraagd bij het passeren van het beeld ‘telkens een kort gebed in gedachten te nemen’ zodat de bloei van de parochie kon worden bevorderd.
Economisch:	Deze plastic heeft geen noemenswaardige economische waarde: de waarde is allereerst cultureel en religieus van aard en beklemtoont – óók in de herplaatsing - de zorg en liefde voor hen die ziek en gewond zijn
Schade:	Het werk heeft het in zijn ruim zeventigjarige bestaan zwaar te verduren gehad. Weer en wind hebben het beeld geteisterd, maar restauraties zijn uitgebleven. De plastic moet dan ook worden gereinigd en hersteld, hetgeen wordt uitgevoerd door restaurator Ahrend van Ipenburg te Rotterdam
Ondersteuning:	Technische ondersteuning en plaatsing beeld: aannemersbedrijf F. Willemse BV en Vema Schiedam BV

- Organisatie: De herplaatsing van de Lidwina in Schiedam betreft een initiatief van Nicole Hildegard Fijten-Van der Spoel, Ernst van Velzen en de Stichting BLUR te Schiedam
- Financiering: De onderneming werd mogelijk gemaakt dankzij steun van Schiedam Viert 750 en Franciscus Vlietland. Imtrans BV leverde een bijdrage aan het transport van het beeld naar Schiedam, als ook F. Willemse i.s.m. Verma Schiedam en Ultro International wat de plaatsing bij het ziekenhuis betreft
- Eigendom: Op 24 september 2025 vindt de overdracht van het Lidwinabeeld naar het Franciscus Vlietland in Schiedam plaats, de nieuwe eigenaar van het kunstwerk. Voorheen was het beeld in bezit van de familie Vossenbergh in Weert

Sokkel Lidwina-beeld

Een indruk van het shadebeeld van Lidwina

2. HERKOMST EN GESCHIEDENIS

Op 2 september 1952 werd de nieuwe, 23ste parochiekerk van Tilburg ingewijd: de Lidwinakerk. Drie weken later werd de kerk geconsacreerd door de bisschop. Het gebouw was een gebedshuis voor een nieuwe wijk in Oerle, een voormalige zelfstandige gemeente die inmiddels was ingelijfd door de groeiende stad. Zo kreeg de parochie een 'witte kerk in een groene wijk' die bijna duizend parochianen een zitplaats kon garanderen. Bouwpastoor was de 38-jarige Franz Tilman, een enthousiaste herder die werd bijgestaan door twee kapelaans.

Pastoor Franz Tilman

Lidwinakerk Tilburg: een witte kerk in een groene wijk

Interieur van de sfeervolle Lidwinakerk

De fonkelnieuwe kerk had in het interieur een gevelkunstwerk van de kunstenaar Ernst Voorhoeve (1900-1966) aangebracht. In een aantal kleurrijke keramische panelen werd het leven van Lidwina verbeeld. De Tilburgse kunstenaar Ad Louwinger (1925-2006) maakte het tufstenen beeld *Johannes de Doper: roepend in de woestijn* (1953) dat achter de kerk tegen de gevel werd geplaatst.

Ad Louwinger, Johannes de Doper (1953) tegen de achtergevel van de kerk

Kort daarop wendde de jonge parochiaan Adrianus Marchand zich tot pastoor Tilman. Hij woonde om de hoek in de Generaal Hertzogstraat en bood de kerk onbaatzuchtig een kunstwerk aan: een beeld van Lidwina. Ad Marchand was de zoon van een katholieke arbeider van de Centrale Werkplaats, de belangrijkste werkplaats van de spoorwegen, net even boven het treinstation van Tilburg. Ad studeerde aan de Koninklijke Academie voor Kunst en Kunstnijverheid in Den Bosch en zou in de zomer van 1953 afstuderen.

Koninklijke Academie voor Kunst en Kunstnijverheid in Den Bosch (1952)

De kunstenaar maakte deel uit van 'De Kunstvrienden', een Tilburgse Amateur-Kunstkring en exposeerde regelmatig tekeningen en schilderijen die door een recensent 'zeer sprekend' werden genoemd. De pas 21-jarige zou over 'een goed penseel, durf en kennis van de materie' beschikken.

Jubileum expositie **Tilburgs amateurs-kunstkring streeft een edel doel na**

„Schakel tussen kunst en kitsch”

Verder wilden wij „Afgedaan” van **Ad Marchand** noemen, een goed penceel, durf en een kennen van de materie. Maar ook

Omdat hij geen atelier bezat is het denkbaar dat zijn plastiek van Lidwina een proeve van bekwaamheid op de Academie betrof. Wellicht was het een eindexamenwerkstuk. Want nog geen vier maanden nadat hij zijn diploma kreeg uitgereikt, werd de plastiek onthuld bij de Lidwinakerk. De uitbeelding is origineel: doorgaans hebben Lidwinabeelden een bloesemtak in de hand, maar hier draagt Lidwina, net als in de Haagse variant, schaatsen in haar rechterhand. Immers, Lidwina's lijdensweg begon met een schaatsongeluk. Pastoor Tilman was verrukt dat zijn kerk opnieuw een kunstwerk van zijn beschermheilige kreeg aangeboden. Hij vond dat 'de jonge artiest een uitstekende proeve van vakbekwaamheid had geleverd'. Na de hoogmis van 22 september 1953 toog 'de ganse parochie' in optocht naar de tuin van de pastorie waar het beeld een prominente plek in het groen had gekregen.

Eigener beweging heeft deze leerling van de Bossche Kunstnijverheidsschool, zoon van een oud C. W. P.-werker, geheel belangeloos zijn krachten beproefd aan het ontwerp en de uitvoering van een Lidwina-beeld, dat geplaatst is in de weelderige tuin-omgeving der kerk.

De Heilige Lidwina van Schiedam in de pastorietauin

Pastorie en tuin van de Lidwinakerk

De Heilige Lidwina van Schiedam stond jarenlang in de tuin van de pastorie, maar verhuisde in 1992 naar een veel prominentere plek, namelijk naar de voorzijde van de kerk. Reden was het 40-jarige bestaan van de parochie. Het beeld werd opgefrist en kreeg een nieuwe sokkel. In het restauratierapport van Ahrend van Ipenburg (zie paragraaf 4) wordt geopperd dat het beeld waarschijnlijk ‘meerdere makers of herstellers’ heeft gehad. Ook constateert hij een vreemde combinatie van hakken en gieten. Mogelijk hangen deze constatering samen met een restauratie van het beeld in 1992. Kennis hierover ontbreekt echter.

Lidwina, hersteld en voor de kerk geplaatst op een nieuwe sokkel (1992)

De ontkerkelijking trad ook in Tilburg in. In september 2002 kon het vijftigjarige bestaan van de Lidwinakerk worden gevierd, maar het aantal kerkgangers was inmiddels drastisch teruggelopen. Formeel telde de parochie 1500 leden, maar de zondagse mis werd nog hoogstens door veertig, veelal oudere parochianen bezocht. Op 9 januari 2005 viel het doek nadat een laatste eucharistie werd gevierd. De deuren gingen dicht. Alles werd leeggeruimd en verkocht. Het kerkgebouw was rijp voor de sloop. De kerkklok, het Lidwinapaneel en het glas-in-lood

engelenraam verhuisden naar de nabijgelegen Gerardus Majellakerk. Van het Lidwinabeeld van Ad Marchand werd niets meer vernomen. Waarschijnlijk werd de plastiek samen met de inboedel aan een opkoper verkocht.

Sloop van de kerk in 2005

3. EEN NIEUW THUIS VOOR EEN WEESBEELD

Jaren later, in 2023, trof Hans Vossenbergh uit Weert het beeld aan bij een handelaar. Hij was op zoek naar een tuinbeeld en zag de Lidwina. Omdat de eigenaresse het beeld wilde vernietigen besloot Vossenbergh de plastiek mee te nemen. Samen met zijn vrouw Elise-Marie, katholiek opgevoed, kwam hij op het idee het Lidwinabeeld aan Schiedam te schenken, de stad waar deze heilige toch thuishoort.

Elise-Marie en Hans Vossenbergh in Weert

Twee inwoners van Schiedam, met hart voor hun stad, reageerden op de oproep: dat waren Nicole Hildegard Fijten-Van der Spoel en Ernst van Velzen. Zij wisten het beeld van Ad Marchand naar Schiedam te halen en vervolgens draagvlak voor restauratie en plaatsing te vinden. Op 24 september 2025 kreeg dit weesbeeld een tweede leven in de tuin van het Franciscus Vlietland dat al over een bijzondere kunstcollectie beschikt.

Bronzen beeldje van Lidwina in het ziekenhuis, gemaakt door Hank Beelenkamp

Als patrones past ook een plastiek van Lidwina goed bij een ziekenhuis, zo meldde de directie enkele jaren geleden bij de onthulling van een kleiner beeld van Lidwina:

'Lidwina is dé stadsheilige van Schiedam, de patrones van alle zieke mensen. Dus waar kan je dan beter op zijn plek zijn dan in ons ziekenhuis. Een beeld van Lidwina is een prachtige illustratie van wat zorg voor mensen doet'.

De Lidwina van Ad Marchand op weg naar het Franciscus Vlietland

4. SCHADE- EN RESTAURATIERAPPORT

In opdracht van de Stichting BLUR Schiedam werd de restauratie van het Lidwina-beeld uitgevoerd door kunstenaar en natuursteenrestaurator Ahrend van Ipenburg. Hij stelde een uitvoerig rapport samen dat hier wordt samengevat. Het eindrapport is overhandigd aan de Stichting BLUR.

Ahrend van Ipenburg

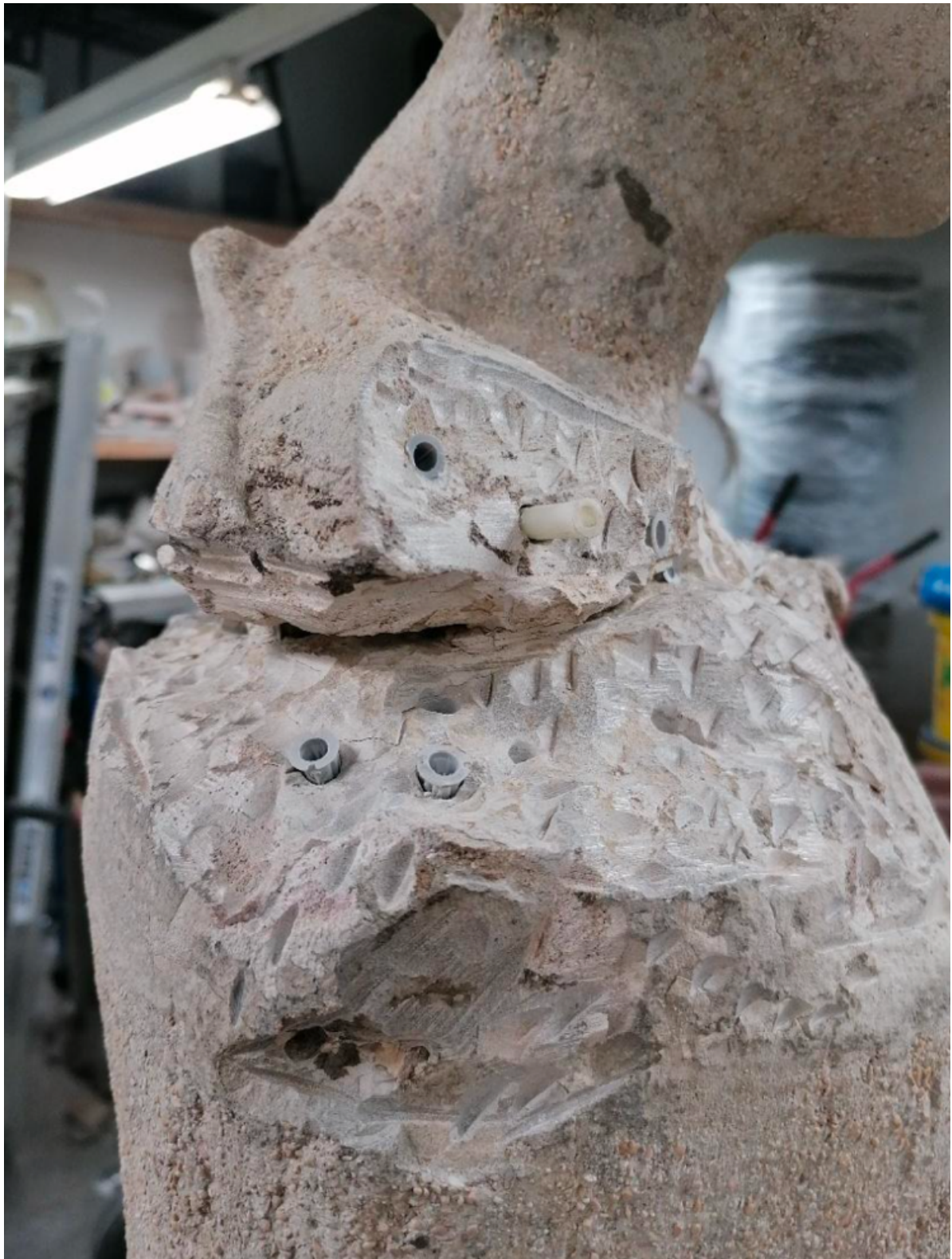
Eerste indruk: De conditie van het beeld is slecht. Er zijn vele scheuren en de bovenzijde op schouderhoogte is gescheurd. Er is sprake van ondeskundige aanvullingen, hetgeen goed te zien is in de bovenzijde van het beeld. Dit in de vorm van rare bobbels die erg contrasteren met de originele textuur/huid van het beeld. In de pols die de schaats vasthoudt zit een scheur; er zijn losse delen in de schouderpartij aan de voorzijde. Ook is er scheurvorming in de haren. De linkerschouder is weg en zit vol met losse delen. De oren zijn ondeskundig aangevuld. Er is een duidelijk verschil te zien tussen delen die dik in de textuurverf zitten en delen die de originele huid/textuur benaderen. Scheuren in gegoten beelden wijzen vaak op de aanwezigheid van een ijzeren wapening. Het ijzer corrodeert en leidt tot schade aan het beeld.

Constructief:	Constructief is het beeld slecht te noemen
Sokkel:	De sokkel heeft een scheur en is gemaakt van hardsteen. De staat van de sokkel is redelijk tot stabiel te noemen. Restauratie van de sokkel zit niet in de offerte. Het dient aanbeveling de sokkel te hergebruiken.
Restauratie:	Het verwijderen van alle ondeskundige aanvullingen en slechtgemaakte reparaties. Het aanvullen van deze delen zoals ze origineel zijn vervaardigd. Het constructief versterken van de scheuren door middel van een injectiemethode en door gebruik te maken van krammen en rvs-strips. Dit dient om het beeld constructief stevig te maken en wat er nog is te consolideren voor de toekomst.

Werkzaamheden

Reinigen:	Het beeld is gereinigd met stoom en zeep. Mossen zijn verwijderd met een monumentreiniger en een harde plastic borstel.
Constructief:	Alle losse delen en oude reparaties zijn verwijderd. Scheuren en haarscheuren zijn geïnjecteerd met dunne epoxy. Het hoofd is opnieuw op de tors gelijmd met dikke epoxy. Het netwerk van haarscheuren is verstevigd met Hydrosol. Het middendeel van het beeld is verstevigd met rvs krammen.
Sokkel:	De onderzijde van het beeld is uitgevlakt met mortel en voorzien van een dook-gat ten behoeve van de bevestiging op de sokkel. De sokkel is voorzien van een rvs-staf en aangeslepen met slijptol ten behoeve van een oppervlaktevergroting voor hechting.
Herstel:	Alle ontbrekende delen zijn gecompleteerd met een restauratiemortel. Voor delen die dieper waren dan 10 mm zijn naast het in-frezen van sleufjes ook gaten geboord waarin pluggen zijn geplaatst. In de pluggen zijn rvs-schroeven gedraaid die dienen als wapening van de mortel. Verder zijn er bij andere ontbrekende delen messing stafdeeltjes in gelijmd ten behoeve van de hechting.

- Restauraties: Nek en aanhechting naar schouders; mantel voorzijde links en rechts op schouderhoogte; schaatsveter in linkerhand; hand en pols hadden scheuren; kruisje in rechterhand; gat in schaats bij rechtervoet; lijm-kit verwijderd van middendeel van het beeld en opnieuw verlijmd met epoxy; diverse scheuren en ontbrekende delen zijn gecompleteerd.
- Eindconclusie: Het beeld is oorspronkelijk opgebouwd uit vier delen. De naden zijn nog deels te zien. In het middel was een lijmnaad te zien van lijm-kit. Die delen zijn aan elkaar gekit. De rest van de deelnaden is te verklaren als maldelingen. Hier is echter geen lijm of kit te zien. Ze zien er enigszins amateuristisch uit. Zo giet je een beeld niet: een beeld giet je in een keer met een mal in drie delen. Het beeld is met vrij grote zekerheid een gegoten beeld in een mortel. Het gehele beeld is “ingesmeerd” met grof zand en een lijm-mortel om een huid te creëren en andere zaken te maskeren. Mogelijk werd het beeld tijdens het gieten ont-zand door het te nat en verkeerd te gieten. Wat tot vragen leidt is het feit dat het beeld haksporen laat zien, vooral aan de achterzijde zie je een beitelslag. Het werk lijkt alsof een amateuristische hand in de klei of een zacht materiaal heeft getekend. Het hoofd lijkt ook eerder geboetseerd dan ooit gehakt en is toch redelijk amateuristisch te noemen als je naar de neus en de ogen kijkt. Hoofd en handen en mantelreparaties zijn gemaakt van een andere mortel dan die in het gegoten beeld. De onderste helft van het beeld is redelijk goed gemaakt. Sterke spannende vormgeving, anatomisch en verhoudingsgewijs in orde. De bovenzijde van het beeld kent een aantal zwak uitgevoerde onderdelen. Dit zijn de handen en het hoofd en de hals. Mijn voorzichtige conclusie is dat het beeld meerdere makers en herstellers kent en ooit gehakt is geweest. Ik twijfel eraan of het beeld ooit geheel werd geboetseerd geweest en in het geheel werd afgegoten.

Restauratie Lidwina-beeld Ad Marchand

Restauratie Lidwina-beeld Ad Marchand

De Heilige Lidwina van Schiedam gerestaureerd

FEITEN & GEDACHTEN

Siebe Thissen is zelfstandig historicus en kunstadviseur. Hij studeerde geschiedenis en filosofie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en was van 2000 tot 2022 projectleider kunst & openbare ruimte aan het Centrum Beeldende Kunst (CBK) Rotterdam.

